

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

The Local Wisdom Learning Resources Management
of Basic Educational School under the Office of
Secondary Educational Service Area

กษมาพร ทองเอื้อ¹ ประเสริฐ อินทร์รักษ์² และ นพดล เจนอักษร³

Kasamaporn Thongae¹, Prasert Intarak², and Nopadol Chenaksara³

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

²รองศาสตราจารย์.ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อีเมล: kasamapornnet2529@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

23 กุมภาพันธ์ 2564

13 เมษายน 2564

18 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และยืนยันองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาวิเคราะห์ตัวแปร โดยการทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2) การสร้างเครื่องมือ 3) การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์องค์ประกอบ และ 4) การยืนยันผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaires) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนรองผู้อำนวยการสถานศึกษา และข้าราชการครู จากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 94 แห่งรวม 282 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ ร้อยละค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และ 6) ด้านการพัฒนา การออกแบบและ

เชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบมีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: การบริหาร, การจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา

ABSTRACT

This research is Descriptive Research. The purposes of this research were to: study the components and confirm the components of the local wisdom learning resource management of basic educational school under the Office of Secondary Educational Service Area. The operation of this research composed of 4 steps: 1)study and analyze by review the literature and expert interview. , 2)research tool construction, 3) data collection and analyze the component, and 4) Confirmation of components analysis results by opinionnaire of expert. The tool of this research is the opinionnaire. The respondents were the school director, deputy director of school or performing the duties on behalf of deputy director and civil service of basic educational school teachers under the Office of Secondary Educational Service Area from 94 schools with the total of 282 respondents. The samples were selected by stratified random sampling. The statistic for analyzing the data were: frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and exploratory factor analysis. The findings of this research were as follows: The local wisdom learning resources management of basic educational school under the Office of Secondary Educational Service Area composed of 6 components: 1)local wisdom learning resource planning 2)strategic planning 3)promoting to use local wisdom learning resources 4)supervising and administration promoting 5)giving participants the opportunity to take part and 6)development designing and connecting knowledge. In addition, all components were appropriately, possibility, accurately and utility.

Keywords: Administration, Management of Local Wisdom Learning Resources, Basic Educational School, Office Of Secondary Educational Service Area

บทนำ

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าประเทศไทยให้ความสำคัญกับการนำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน และเยาวชนมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากมาตรฐานการศึกษาชาติข้อที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยการสร้างวิถีการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง โดยกำหนดตัวบ่งชี้ไว้ 3 ข้อ ได้แก่ 1) การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือกับชุมชน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ 2) การศึกษา วิจัย สร้าง

เสริม สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้ และ 3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับ ทุกมิติ ของสังคม นอกจากนี้นโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษานั้น ได้รับความเห็นชอบตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ให้ภูมิปัญญาเป็นฐานรากและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ ในการพัฒนาคน และการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยถือเป็นส่วนสำคัญ ยิ่ง ส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษาสำหรับคนทั้งชาติ และเป็นไปเพื่อเน้นคุณค่าทางจิตพิสัยเพื่อนำไปสู่ คุลยภาพอย่างยั่งยืน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ได้ระบุว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะหน่วยผลิตบุคลากรสู่สังคม และ สาขาวิชาซีพตามเป้าหมาย 4 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) ความเป็นคนดีมีวินัย เป็นพลเมืองที่ดีของโลก 2) มี ทักษะความรู้และสมรรถนะตามความถนัดที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ 3) ดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข และ 4.สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

หากแต่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้รายงานผล การพัฒนาการศึกษาไทยในช่วงปีพ.ศ. 2552-2559 ยังสะท้อนถึงการบริหารจัดการของสถานศึกษาในด้านการ ใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนซึ่งพบว่า ด้านของจิตสำนึก และความ รัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นนั้นยังต้องปรับปรุง สืบเนื่องจากการศึกษายังไม่สามารถทำลายกับดักประเทศ กำลังพัฒนาที่มีความอ่อนไหว และไม่มีคามเข้มแข็งทางด้านสังคม ส่งผลให้เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมที่เข้ามา ใหม่ได้โดยง่าย และขาดภูมิคุ้มกันที่ดี ทั้งที่มีการลงทุนด้านการศึกษามากกว่าหลายประเทศ จึงสามารถ วิเคราะห์ได้ว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และการเรียนการสอน

สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบปัญหาด้ว นการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น ดังงานวิจัยของคมกริช ชาญณรงค์ (2560) ที่ได้ศึกษาการใช้สาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา และการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า ถึงแม้สถานศึกษาจะทราบถึงภารกิจในการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น หากแต่สภาพปัญหาที่พบด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนมากไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร การศึกษาขาดช่องทางการสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นต้น นอกจากนี้ บทสรุปสำหรับผู้บริหารในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 3 พ.ศ. 2554-2558 โดย สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2560) ของสถานศึกษา ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับ ผลการประเมินของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า มี ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารในมาตรฐานที่ 1 ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้นผู้บริหารควรส่งเสริมให้ มี การใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มากกว่าปัจจุบัน โดยสรุปได้ว่าสถานศึกษาระดับมัศึกษานั้น ยังพบปัญหาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญนั่นเอง

จากปัญหาการศึกษาของประเทศไทยข้างต้น สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2560) ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.2552 (ปรับปรุงพ.ศ. 2560) ในงานวิชาการ ด้านที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3.4 การจัดหาแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ โดยกำหนดให้โรงเรียนจะต้องจัดหารวบรวม จัดทำบัญชีแหล่งเรียนรู้ และจัดให้นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์เรียนรู้ในสถานประกอบการชุมชน ตลอดจนงานชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยผู้บริหารควรบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาข้อจำกัดที่เคยเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อนำมาใช้เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อยืนยันองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. องค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นพหุองค์ประกอบ
2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา” ทั้งนี้ได้ใช้การวิเคราะห์ตัวแปรจากแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 22 แนวคิด การวิเคราะห์ตัวแปรจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 งานวิจัย และการวิเคราะห์ตัวแปรจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน โดยสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทาง

การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งสิ้น 3 แนวทาง ได้แก่

1.1.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตร ดังเช่นงานวิจัยของนางเยาว์ อุทุมพร (2561) ได้ทำการวิจัยการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

1.1.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ Marjorie Mayo (2020) ได้พบว่าประการสำคัญของความสำเร็จนั้นคือการทำหน้าที่ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ครู รวมถึงการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่ใช้อ้างอิงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนไว้

1.1.3 แนวทางการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังงานวิจัยของ Witthaya Mekhum (2012) ที่ได้ให้แนวคิดจากการวิจัยไว้ว่า สถานการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้สถานศึกษาจะต้องเข้ามาให้การศึกษากับกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ได้แก่กลุ่มเยาวชนของชุมชนซึ่งจะเข้าไปสืบทอดตลาดการผลิตสินค้าจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในอนาคต

1.2 ความหมายของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิจัยหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน ดังเช่น วัลยา ทองงาม (2555) โดยผู้วิจัยสังเคราะห์ความหมายและนำมาใช้เพื่อกำหนดนิยามการวิจัยไว้ว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้เพื่อสร้างความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการดำเนินการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำองค์ความรู้ที่มีค่า และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ได้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการทำงานอย่างมีขั้นตอนด้วยวงจรคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและชุมชน นั่นเอง

1.3 แนวคิดการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา นักการศึกษา และนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ศึกษา และกล่าวถึงแนวคิดในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้น่าสนใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์แนวคิดได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ การใช้หลักคิดหรือทฤษฎีทางการบริหารมาอ้างอิง ซึ่งถือว่าได้รับความสนใจสูงสุดในการนำเสนอแนวคิดการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ดังเช่น หลักการบริหาร 4M's ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) นอกจากนี้ยังมีผู้นำเสนอระบบการบริหารจัดการภายในที่เอื้อต่อการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังงานวิจัยของพยุ่ง ไบแย้ม และคณะ (2558) ที่ได้สรุปองค์ประกอบความเป็นแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสม โดยประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการในเชิงระบบ ได้แก่ 1) การบริหารการศึกษา 2) การจัดการเรียนการสอน 3) ผู้เรียน 4) ผู้ปกครอง 5) การนิเทศ และ 6) การให้บริการ นอกจากนี้ยังนักวิจัยได้เห็นถึงข้อบกพร่องที่ผ่านมาในด้านการจัดระบบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Blanca Martins (2007) ที่ได้ทำการวิจัยการบริหารจัดการภูมิปัญญา ได้กล่าวว่า สิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจนั้นคือการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น สำหรับทฤษฎีที่ถูกนำมากล่าวถึงนั่นคือ การเข้ามามีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ดังแนวคิดของ Roland Bardy and

Arthur Rubens (2017) ที่พบว่าสถานศึกษาจะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ในวงนอกในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ดังเช่น Yin Cheong CHENG (2002) ได้กล่าวถึงบทบาทในการแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ทั้งนี้แนวคิดการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการกล่าวถึงมากที่สุด นั่นคือ การบริหารจัดการด้วยวงจรคุณภาพ ดังงานวิจัยของ วัลยา ทองงาม (2555) เป็นต้น

2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จะต้องดำเนินแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการดำรงชีวิตตามวิถีของชุมชน สามารถสืบทอด และพัฒนาองค์ความรู้เหล่านั้นให้มีมูลค่าทางอาชีพและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดความเข้มแข็งต่อชุมชนในที่สุด

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ตัวแปรการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาวิเคราะห์และสรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยทำให้ได้ทราบข้อมูลตัวแปร

1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยนำไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวแปรที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดำเนินการดังนี้

2.1 นำตัวแปรที่ได้จากการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ มาสร้างและพัฒนาเครื่องมือคือแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaire) โดยเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พร้อมนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ที่มีค่ามากกว่า 0.6 ขึ้นไป โดยมีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น 127 ข้อคำถาม

2.2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try Out) โดยเลือกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ภาคละ 2 แห่ง รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยเมื่อคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค

(Cronbach's Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็น เท่ากับ .995

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูล และวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ดำเนินการดังนี้

3.1 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของTaro Yamane ค่าความเชื่อมั่นที่ 90% ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 96 โรงเรียน ใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในแต่ละโรงเรียนกำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนรองผู้อำนวยการสถานศึกษา และข้าราชการครู รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 288 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับคืนจำนวน 94 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 97.92

3.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สกัดปัจจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.55 ขึ้นไป ค่าไอเกน (Eigen Values) ที่มากกว่าหรือเท่ากับ 1 และมีตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปตามเกณฑ์ของ Kaiser's Criterion (2001)

ขั้นตอนที่ 4 ยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบบตรวจรายการ (Checklist) พิจารณา 4 ด้าน คือ ด้านมีความถูกต้อง ด้านมีความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านเป็นประโยชน์ ใช้การวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เห็นด้วยกับองค์ประกอบนั้น ๆ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 22 แนวคิด ได้ตัวแปรจำนวน 94 ตัวแปร การวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 24 งานวิจัย ได้ตัวแปรจำนวน 113 ตัวแปร การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน ได้ตัวแปรจำนวน 105 ตัวแปร และเมื่อทำการวิเคราะห์และบูรณาการเข้าด้วยกัน และได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (IOC) ของเครื่องมือ พบว่ามีข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปจำนวน 127 ข้อ ทั้งนี้จากแบบสอบถามความคิดเห็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยรวมแล้วตัวแปรทั้ง 127 ข้อ มีค่ามัธยฐานเลขคณิต อยู่ระหว่าง 3.54 – 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ระหว่าง 0.66 – 1.14 ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยมีข้อตกลงเบื้องต้น คือ ค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับหรือมากกว่า 1.00 ตามวิธีการของไกเซอร์ (Kaiser) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ 0.55 ขึ้นไป และเลือกองค์ประกอบจากจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบที่ต้องมีตัวแปรบรรยายองค์ประกอบนั้น ๆ ตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไป สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม ขององค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

Component	Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative % of Variance	Total	% of Variance	Cumulative % of Variance
1*	65.042	51.214	51.214	29.463	23.199	23.199
2*	6.085	4.791	56.005	13.855	10.910	34.109
3*	3.533	2.782	58.787	9.208	7.250	41.360
4*	2.655	2.091	60.877	7.256	5.713	47.073
5*	2.419	1.905	62.782	6.869	5.409	52.481
6*	1.759	1.385	64.167	6.504	5.121	57.602

จากตารางที่ 1 พบว่า จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเพื่อสกัดตัวแปรเบื้องต้นองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่เป็นไปตามข้อตกลงที่กำหนดนั้น ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบเท่านั้น คือ องค์ประกอบที่ 1 ถึง องค์ประกอบที่ 6 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมทั้งหมดได้เท่ากับ ร้อยละ 57.602 และทำให้ตัวแปรที่เหลืออยู่ทั้งหมดมีจำนวน 75 ตัวแปร

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ พบความเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดชื่อองค์ประกอบเรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบจำนวน 42 ตัวแปร ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบย่อย ขององค์ประกอบด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้น ได้องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านการเตรียมความพร้อมขององค์กร มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบย่อย 18 ตัวแปร (2) ด้านการจัดระบบความรู้ มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบย่อย 16 ตัวแปร และ

(3) ด้านการถ่ายทอด การใช้ และพัฒนาความรู้ มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบย่อย 8 ตัวแปร 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบ 14 ตัวแปร 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบจำนวน 6 ตัวแปร 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบจำนวน 6 ตัวแปร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม มีตัวแปรอธิบายองค์ประกอบจำนวน 4 ตัวแปร และ 6) ด้านการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้ มีตัวแปรอธิบายจำนวน 3 ตัวแปร ดังนั้น องค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นพหุองค์ประกอบที่มีหลายตัวแปร

2. ผลการยืนยันองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่าทั้ง 6 องค์ประกอบ ความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 100 และองค์ประกอบที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 5 ร้อยละ 98.75 องค์ประกอบที่ 1 ร้อยละ 98.33 องค์ประกอบที่ 3 ร้อยละ 98.33 ส่วนองค์ประกอบที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยน้อยที่สุดคือ องค์ประกอบที่ 4 ร้อยละ 95.00

อภิปรายผล และสรุปผลการวิจัย

จากข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสามารถนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร 5) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และ 6) ด้านการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละที่ ล้วนมีความแตกต่างหลากหลายและมีลักษณะเฉพาะ การที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะเหล่านั้น โดยการทำงานร่วมกันกับกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พลพัทธ์ คนหาญ (2558) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบและวิธีการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีระบบแบบแผนชัดเจน รวมถึงมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อครูผู้สอนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ทั้งนี้จากข้อค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่าองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งเป็นพหุองค์ประกอบนั้น มีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารด้วยวงจรคุณภาพ กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ประกอบที่ 2 ด้านการวางแผนกลยุทธ์ นั้น

สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารด้วยวงจรคุณภาพด้านการวางแผน สำหรับองค์ประกอบที่ 3 ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารด้วยวงจรคุณภาพด้านการดำเนินการตามแผน นอกจากนี้องค์ประกอบที่ 4 ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารด้วยวงจรคุณภาพด้านการประเมินผลการดำเนินการ และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และ องค์ประกอบที่ 6 ด้านการพัฒนาการออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้ เหล่านี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพในการทำงานทุกส่วน รวมถึงด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาส่วนมาก จะใช้ หรือประยุกต์วงจรคุณภาพเป็นรูปแบบในการบริหารจัดการทุกภารกิจ เช่นเดียวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากแนวทาง ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรฐานในระดับกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานต้นสังกัด เช่นเดียวกับ เบญจรัตน์ เมระปัญญา (2561) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดเชียงยืน จังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผลการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ในขั้นการวางแผน ใช้การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และแต่งตั้งกรรมการขั้นการปฏิบัติ ใช้การประชุมเพื่อมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และดำเนินการตามโครงการ ขั้นการตรวจสอบ กำกับติดตาม และประเมินผลใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบการรายงานความก้าวหน้า

1.1 องค์ประกอบที่ 1 ด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ถือเป็นขั้นตอนแรกที่เป็นส่วนที่จะทำนายความสำเร็จได้หากผู้บริหารพิจารณาดำเนินการวางแผนอย่างรอบคอบ ครอบคลุมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบ และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผน ดังเช่นแนวคิดของ Dubrin and Ireland (1993) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารนั้นจะต้องมุ่งให้ความสำคัญกับการวางแผนการจัดการองค์กร การชี้นำ และการวางระบบควบคุมเป็นอันดับแรก

1.2 องค์ประกอบที่ 2 ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 ทั้งนี้ กระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการยุคใหม่นั้น ล้วนให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการนำนโยบายด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. อ้างถึงใน ปฐวี มณีวงศ์ (2558) ได้ระบุถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านการบริหารจัดการ โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ/โครงการของสถานศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียน

1.3 องค์ประกอบที่ 3 ด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 ทั้งนี้ เนื่องด้วยครูคือทรัพยากรที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นผู้ทำให้การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นได้จริง เช่นเดียวกับข้อเสนอของ Marjorie Mayo (2020) ได้พบว่าประการสำคัญของความสำเร็จนั้นคือการที่ผู้บริหารสถานศึกษา และนักวิจัย ต้องร่วมมือศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยปราศจากอคติ หรือความเชื่อส่วนบุคคล เพื่อนำความรู้ที่แท้จริงเหล่านั้นเข้าสู่ห้องเรียน โดยให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ครู รวมถึงการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่ใช้อ้างอิงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ เพื่อสามารถจัดการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการชั้นเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจน มนชญา สระบัว (2562) ได้กล่าวถึงการสร้างความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมนั่นเอง

1.4 องค์ประกอบที่ 4 ด้านการกำกับติดตามและส่งเสริมการบริหาร ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 เนื่องด้วยการกำกับติดตาม การนำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษานั้น ย่อมทำให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลจริงจากผลการดำเนินการที่ได้วางแผน และกำหนดแนวทางไว้ให้บุคลากร ดำเนินงานวิจัยของ ปฐวี มณีวงศ์ (2558) ได้สรุปขั้นตอนในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยขั้นตอนหนึ่งที่ผู้บริหารจะละเลยไม่ได้คือการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้

1.5 องค์ประกอบที่ 5 ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 5 ด้วยการที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมาร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ย่อมสร้างโอกาสสู่ความสำเร็จได้เพิ่มมากขึ้น ดังผลการวิจัยของ Roland Bardy and Arthur Rubens (2017) ที่พบว่าโรงเรียนจะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ในวงนอก ผ่านทางการเข้าถึงของผู้บริหารและบุคลากรภายในโรงเรียน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

1.6 องค์ประกอบที่ 6 ด้านการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้ ซึ่งองค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นอันดับ 6 ด้วยแนวทางการพัฒนา การออกแบบและเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาต่อยอดคุณค่าของความรู้ท้องถิ่นที่ได้เรียนรู้มา โดยเฉพาะในช่วงการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่พร้อมต่อการพัฒนาชุมชน และประเทศชาติ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Dawruwan Thawinkarn (2015) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถพัฒนาและขยายออกไปในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ การต่อยอดอาชีพ หรือกิจกรรมเพื่อสังคมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม 2. ถึงแม้ว่าผลการยืนยันองค์ประกอบของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่าทั้งองค์ประกอบหลักจำนวน 6 องค์ประกอบ นั้นจะมีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในทุกองค์ประกอบ หากแต่ ในด้านที่ 2 เหมาะสม มีบางตัวแปรที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการคำนวณทางสถิติวิเคราะห์พหุตัวแปร

(Multivariate Analysis) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ที่อาจมีตัวแปรบางตัวที่ถูกจัดในกลุ่มเดียวกันอาจมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับตัวแปรอื่นในกลุ่ม ด้วยข้อจำกัดวิธีการทางสถิติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้การพิจารณาค่าน้ำหนักของตัวแปร ที่บางตัวแปรอาจมีค่าน้ำหนักใกล้เคียงกันมากกว่า 1 องค์ประกอบ หรือข้อจำกัดการสกัดองค์ประกอบ เหล่านี้มีผลทำให้การพิจารณาความไม่เหมาะสมของตัวแปรเหล่านั้นของผู้เชี่ยวชาญได้นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา ในการวางแผนทางการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า องค์ประกอบด้านการวางแผนจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 1 ซึ่งรวมถึงการเตรียมความพร้อม การจัดระบบความรู้ด้วยเทคโนโลยี และ การถ่ายทอด การใช้ การพัฒนาความรู้ โดยสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ จัดระบบการจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเอง ครูและบุคลากรของสถานศึกษาอยู่เสมอ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน มุ่งเน้นการทำงานแบบรวมพลังร่วมกันทุกชั้นตอน ดังผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบด้านการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องเร่งสร้างความร่วมมือแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก

1.3 ครูควรเปิดรับข้อมูล ความรู้ ทั้งวิทยาการสมัยใหม่ ด้วยการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูง สามารถสร้างสรรค์ต่อยอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป ดังข้อค้นพบของงานวิจัยที่ว่า การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเป็นไปเพื่อพัฒนา ออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรให้ความสำคัญโดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ และกรอบหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนา ออกแบบ และเชื่อมโยงองค์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากกว่าการเรียนรู้รูปแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบนั่นเอง

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลแนวปฏิบัติที่ดี หรือปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- คมกริช ชาญณรงค์. (2560). การใช้สาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา สภาปัญหา และ การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(3), 64-65.
- นงเยาว์ อุทุมพร. (2561). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี).
- เบญจรัตน์ เมธะปัญญา. (2561). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดเชียงยืน จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: โรงเรียนเทศบาลวัดเชียงยืน.
- ปฐวี มณีวงศ์. (2558). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง).
- พยุง ไบแย้ม และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. *วารสารสารสนเทศ*, 14(1), 23-29.
- พลพักษ์ คนหาญ. (2558). *รูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- มนชญา สระบัว. (2562). การออกแบบการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรม : เรือนอีสาน. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(3), 103.
- วัลยา ทองงาม. (2555). *การใช้และบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการนักเรียนของสถานศึกษาอนุบาลวิเวกา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. อ้างถึงใน ปฐวี มณีวงศ์. (2558). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง).
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2560). *รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.onesqa.or.th/upload/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง ทิศทางการพัฒนาคุณภาพการมัธยมศึกษายุคใหม่ (พ.ศ.2553-2561)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

(2560). *มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2552 (ปรับปรุง พุทธศักราช 2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

Blanca Martins. (2007). *Wisdom Management: The Last Frontier*. in *8th European Conference on Knowledge Management 2007*. Barcelona: Spain.

Dawruwan Thawinkarn. (2015). *Local Wisdom Model in School Education Management*. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 11(1), 11-17.

Dubrin A.J. and R.D. Ireland. (1993). *Management Organization*, 2nd ed. Ohio: South-Western Publishing Co..

Kaiser, cited in Barbara G. Tabachnik, and Linda S. Fidell. (2001). *Using Multivariate Statistics*. New York: Harper & Row Publishers.

Marjorie Mayo. (2020). *Community-based Learning and Social Movements: Popular Education in a Populist Age*. Chicago: Policy Press.

Roland Bardy, Arthur Rubens. (2017). *Building Intellectual Capital for Sustainable Development: Combining Local Wisdom and Advanced Knowledge*. in *9th European Conference on Intellectual Capital*, 8(2), 19.

Witthaya Mekhum. (2012). *Direction to Manage OTOP Entrepreneurship Based on Local Wisdom*. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 6(8), 2261-2263.

Yin Cheong CHENG. (2002). *Fostering Local Knowledge and Wisdom in Globalized Education: Multiple Theories*. *The 8th International Conference on Globalization and Localization Enmeshed: Searching for a Balance in Education*. December 6-7, 2002. Bangkok.